

International JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 15.06.2023
Published /Yayınlanma 31.08.2023
Volume/Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(98), 2108-2116

10.5281/zenodo.8307126
Araştırma Makalesi
ISSN: 2459-1149

Uzm. Öğrt. Oğuz ÇETİN
<https://orcid.org/0009-0002-0734-321X>
Millî Eğitim Bakanlığı, Konya / TÜRKİYE

Uzm. Öğrt. Nefise ERDOĞAN ÇETİN
<https://orcid.org/0009-0000-5600-4324>
Millî Eğitim Bakanlığı, Konya / TÜRKİYE

Öğretmenlerin Sürdürülebilir Kalkınma Kavramına İlişkin Algıları

Teachers' Perceptions Regarding The Concept Of Sustainable Development

ÖZET

Bu çalışmada öğretmenlerin sürdürülebilirlik kavramına ilişkin algıları ele alınmış, öğretmenlerin bu kavrama ilişkin neler algıladıkları, kavramın eğitim içerisindeki rolü ve kavramın eğitim müfredatında yeteri kadar yer alıp almadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 9 erkek ve 13 kadından oluşan bir araştırma grubu ile yürütülmüş, veriler katılımcılardan görüşme yöntemi ile toplanıp, verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi ile yürütülen bu çalışma sonunda kavramın mesleki açıdan önemli olduğu, müfredat içerisinde ise yeterince yer almadığı bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca sürdürülebilir kalkınmaya yönelik eğitimlerin erken yaşta itibaren öğretilmeye başlanması gerektiği ve öğretmenlerin sürdürülebilirlik temalı projelerde yeteri kadar yer almaması da çalışmada elde edilen diğer bulgular arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma, eğitim, öğretmen algısı.

ABSTRACT

In this study, teachers' perceptions of the concept of sustainability were addressed and it was aimed to determine what teachers perceive about this concept, the role of the concept in education and whether the concept is sufficiently included in the curriculum. The research was conducted with a research group consisting of 9 men and 13 women, the data were collected from the participants by interview method and analyzed by content analysis. At the end of this study, which was conducted with qualitative research method, it was found that the concept is important professionally, but it is not sufficiently included in the curriculum. In addition, other findings of the study include the need to start teaching sustainable development from an early age and that teachers are not sufficiently involved in sustainability-themed projects.

Keywords: Sustainability, sustainable development, education, teacher perception.

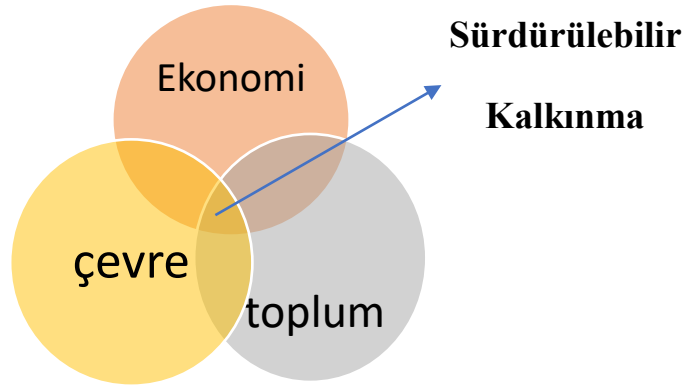
1. GİRİŞ

İnsan var olduğu süre boyunca gelişme ve ilerlemeye istek duymuş, elde ettiği imkanlar vasıtası ile bu gelişmeyi sağlamıştır. Özellikle Sanayi Devrimi'ni takip eden süreç boyunca günümüze kadar bu gelişim arzusu giderek büyümüş ancak beraberinde birçok sorunu da doğurmuştur. Gelişen sanayi, modern tarım, ekonomik ve teknolojik gelişmelerle birlikte kaynak ihtiyaç dengesi sarsılmakta, insanların sosyal refaha ulaşma istekleri geleceklerini ipoteklemektedir. Bu durum sürdürülebilir kalkınma kavramını ortaya çıkarmaktadır (Baykal ve Baykal, 2008).

Sürdürülebilir kalkınma kavramını ortaya koyabilmek için sürdürülebilirlik kavramını ifade etmek daha isabetli olacaktır. Sürdürülebilirlik kavramı ilk kez Dünya Doğayı Koruma Birliği'nin (IUCN) kabul ettiği 1982 tarihli Dünya Doğa Şartı belgesinde, bireylerin yaşamları boyunca kullandıkları kara, su ve atmosfer kaynaklarının ve organizmaların ekosisteme zarar vermeyecek biçimde devamlılığının sağlanması olarak tanımlanmıştır (Yavuz, 2010). Sürdürülebilirlik süreçle ilişkili bir kavramdır. Sürdürülebilirlik kavramında atmosfer, ekosistem, su ve kara kaynaklarından insanların gelecek nesiller boyu faydalanması vurgulanmaktadır (Eryılmaz, 2011). Çalışılan alanlara, yaklaşımlara, ideolojilere ve bilim adamlarına göre farklı yorumlanan sürdürülebilir kalkınma kavramının net bir tanımı bulunmasa da 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayınlanan Brundtland Raporu'nda bugünün ihtiyaçlarını, gelecek neslin ihtiyaçlarını karşılama kapasitesini ortadan kaldırmayacak şekilde karşılama olarak yapılan tanım kabul gören bir tanımdır (Brundtland Raporu, 1987; Aydın, 2016).

1.1. Sürdürülebilir Kalkınma Boyutları

Sürdürülebilir kalkınma kavramı insanların doğaya, gelecek nesillere ve kendi türüne karşı sorumluluklarını içerir (Baumgärtner ve Quaas, 2010). Bu anlamda sürdürülebilir kalkınmada çevre politikaları ve ekonomik politikalar önemli bir yer tutar (Keleş, 2007). Howarth (2012)'a göre sürdürülebilir kalkınmanın çevresel, ekonomik ve sosyal boyut olmak üzere üç boyutu vardır. Bu boyutların ortak noktaları sürdürülebilir kalkınmadır ve boyutların beraber kalkınması ile sürdürülebilirlik sağlanabilecektir. Goodland (2002), ekonomik boyutu sermayenin korunması ve bozulmasının engellenmesi olarak tanımlamıştır. Ekonomik sürdürülebilirlik, tasarruflu kaynak kullanımı, gelir adaleti, güvenli yatırım ortamı, yaşamsal anlamda önemli sektör yatırımı, Ar-Ge çalışmaları gibi kavramları içermektedir (Kuşat, 2013; Şahin ve Kutlu, 2014; Olsson, Gericke ve Chang Runghen, 2016). Sosyal eşitlik ve adalet kavramlarını içeren sürdürülebilir kalkınmanın sosyal/toplumsal boyutu oldukça önemli bir alt boyuttur (Dempsey vd., 2009). Eşit sağlık hizmeti, cinsiyet eşitliğini sağlayabilecek bir sistemin sosyal sürdürülebilirliği içermesi gerekir (Tıraş, 2012). Sosyal sürdürülebilirlik ile bireyler yaşadıkları toplum içerisinde barınma, hijyen, beslenme gibi kavramlarda diğer bireylerle eşit hak ve şartlara sahip olurlar (Türer, 2010). Çevresel sürdürülebilirlik, ekosistemlerin dayanıklılık, esneklik ve bağlantılı olma ilkelerini göz önünde bulundurarak, ekosistemlerin kendilerini yeniden yaratma özelliklerine dikkat eden ve biyoçeşitliliği azaltmayan eylemleri ifade etmektedir (Morelli, 2011 Akt. Bilgili, 2017). Eğitim bu üç boyutu kalkındırmada kullanılabilecek bir araç olarak değerlendirilebilir.

Şekil 1: Sürdürülebilir Kalkınmanın Temel Boyutları (Howarth, 2012)

1.2. Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim

Sürdürülebilir kalkınmada yüksek farkındalığa sahip, sürdürülebilir kalkınma bilinci yüksek, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine göre yaşantısını düzenleyen bireyleri eğitim vasıtası ile yetiştirmekle sürdürülebilir kalkınma faaliyetleri kişisel bir yaşam biçimi haline alır (Aydoğan, 2010). Eğitim sürdürülebilir kalkınmanın merkezindedir. Fakat kastedilen eğitim bilgi yüklemesi değildir. Sürdürülebilir kalkınma için eğitim çevresel, ekonomik ve toplumsal konuları içeren bir programla bireylerin bilgi, tutum, değer ve davranış gibi birçok yönden sürdürülebilir kalkınma esaslarına göre yetiştirilmesi amacını taşır (Atmaca, 2016). Sürdürülebilir kalkınma eğitimi ile öğrenciler sürdürülebilir bir eko-sistem oluşturabilen, geleceğe yönelik planlamalarında sürdürülebilirlik stratejileri yürüten bireyler haline gelecektir (Bell, 2010). Küreselleşmenin beraberinde getirdiği sorunlarla mücadele edebilmek için, bireylere toplumsal ve ekonomik alanlarda verilecek geniş eğitim sürdürülebilir kalkınma eğitimini tanımlar (Walshe, 2008). Sürdürülebilir kalkınma eğitimi öğrencilerin gelecek nesillere bıraktıkları dünyanın sürdürülebilir bir nitelikte olması için sahip oldukları tutum, değer, beceri ve inançları geliştirmelerini sağlamada istek uyandıran bir niteliktedir (McKeown, 2014). Sürdürülebilir kalkınma eğitimi ile toplumlar, refah, ekonomi ve çevresel sürdürülebilirlik için karar alma ve bu kararları uygulama becerilerini öğrenirler (UNESCO, 2005). Aynı zamanda bireyler bu eğitimle kazandıkları bilgi, beceri ve değerler ile gezegenlerine zarar vermeden yüksek yaşam standartları edinirler (Summers vd., 2010).

1992 yılında yapılan Rio Konferansı sonucunda sürdürülebilir kalkınma ile ilgili yayınlanan belgenin 36 bölümünde sürdürülebilir kalkınma ile ilgili eğitime başlarken yapılması gerekenler 4 ana başlıkta toplanmıştır (Atmaca, 2016). Bunlar;

- İyileştirilmiş temel eğitim
- Mevcut eğitim programının sürdürülebilir kalkınma düşüncesi ile güncellenmesi
- Toplumsal bilinç ve farkındalık gelişimi
- Eğitim ve yapılan çalışmaların kamu sektöründe yaygın hale getirilmesi.

Sürdürülebilir kalkınma eğitiminde saygı değeri önemli bir rol oynamaktadır. UNESCO'ya göre bireyler davranış ilkelerini farklı toplumlara ve kültürlere saygı, doğal kaynaklara ve bu kaynakların çeşitliliğine saygı, anlayış, adalet ve sorumluluk bilinci ile oluşturmaktadır (Kaya ve Tomal, 2011). Bireyler sürdürülebilir kalkınma eğitimin sonunda uzlaşma, ilişkileri görme, dayanışma, motivasyon ve eleştirel düşünme becerilerinde gelişim göstermelidir. Böylelikle sürdürülebilir kalkınmayı ortak kültür olarak algılar, doğa ile ilişkisini fark ederek planlamasını bu şekilde yapar, gelecek için iş birliği yaparak sürdürülebilirlik çalışmalarında istekli hale gelir (Kaya ve Tomal, 2011). Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik eğitimler bu açılardan bakıldığında, eğitimin kademelerinde önemli bir yer edinmektedir. Sürdürülebilir eğitimin okul programlarına yansımaya ile insanlar geleceğine yönelik duydukları endişeleri paylaşarak çözüm yolları geliştirebilecek ve bireylerde ortak bilinç sağlanabilecektir (Yapıcı, 2003; Alkış, 2007).

Eğitimin ana taşıyıcıları ve uygulayıcısı olan öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından görüşleri bu bağlamda oldukça önemli olarak öne çıkmaktadır. Yapılmış çalışmalar incelendiğinde fen bilimleri, sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adaylarının görüşlerine daha çok başvurulduğu (Öztürk Demirbaş, 2015; Aksan, 2016; Arık ve Yılmaz, 2017; Soysal, 2017; Gökmen vd, 2017) görülmüştür. Gayford (2001) Ko ve Lee (2003) Sağdıç ve Şahin, (2015)'in sürdürülebilir kalkınma konusu üzerine ölçek geliştirme çalışmaları gerçekleştirdiği, Yılmaz ve Gültekin (2012), Dinç ve Acun (2017) Ateş (2019)'un ise okutulan programlar doğrultusunda sürdürülebilir kalkınma kavramını ele aldıkları görülmüştür. Oysa çevre ve gelecek hakkında en fazla hak iddia edebilecek yaş grubu ile eğitim faaliyetleri yürüten sınıf öğretmenleri açısından sürdürülebilir kalkınma algısına ilişkin görüşleri barındıran çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum araştırmanın da amacını oluşturmuştur. İlkokullarda sınıf öğretmeni olarak görev yapan öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin algılarını belirlemek bu araştırmanın amacı olarak belirtilmiştir.

2. YÖNTEM

Bu araştırma öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınma algılarını belirlemek amacıyla fenomenoloji deseni tasarlanmıştır. Fenomenolojik yaklaşım ile insanların bireysel ve ortaklaşa düzeyde bir deneyimi nasıl anlamlandırdıkları ve bu anlamı bilinç düzeyine nasıl aktardıkları ortaya konmak amaçlanmaktadır (Patton, 2002). Fenomenoloji deseni gündelik yaşamda karşılaşılan ancak derinlemesine bilgi sahibi olamadığımız fenomenleri incelememizi sağlayan bir nitel yaklaşımdır (Creswell, 2007).

2.1. Katılımcılar

Creswell (2007)'e göre fenomenolojik çalışmalarda katılımcı sayısı 5 ila 25 arasında olmalıdır. Bu araştırma kapsamında katılımcılar, farklı bakış açıları kazanmak amacı doğrultusunda maksimum çeşitlilik örnekleme ile 2020/2021 eğitim öğretim yılında Konya ili merkez ilçelerinde bulunan ilkokullarda görevli öğretmenler arasından seçilmiştir. Araştırmaya katılan 22 sınıf öğretmenin seçiminde cinsiyet ve okutulan sınıf düzeyi fark alanı olarak belirlenmiştir. Katılımcıların 13'ü kadın 9'u erkektir. Ayrıca katılımcıların beş tanesi birinci sınıf, beş tanesi ikinci sınıf, beş tanesi üçüncü sınıf, yedi tanesi dördüncü sınıftır. Öğretmenler Ö1 erkek, Ö2 erkek, Ö1 kadın, Ö2 kadın şeklinde kodlanmıştır.

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamında veriler uzaktan online görüşme ile katılımcılara önceden gönderilen yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile toplanmıştır. Görüşme formu fark alanlarını belirten sorular haricinde 6 sorudan oluşmaktadır. Katılımcılara sorulan sorular şöyledir;

- 1- Size göre sürdürülebilir kalkınma konusunda eğitim ne kadar önemlidir?
- 2- Size göre sürdürülebilir kalkınma eğitimi hangi dönem başlamalıdır? Nedenleri ile ifade ediniz.
- 3- İlkokul müfredatında sürdürülebilir kalkınma kazanımlarını verebilmek için hangi yöntemlerden yararlanılmalıdır?

- 4- İlkokul 3. ve 4. sınıf müfredatı içerisinde sürdürülebilir kalkınmaya yönelik konu ve kazanımlar yeterli midir?
- 5- Sürdürülebilir kalkınma kavramı size hangi kavramı çağrıştırmaktadır?
- 6- Geri dönüşüm, çevresel farkındalık gibi konularda daha önce ulusal veya uluslararası projelerde yer aldınız mı? (erasmus+, e twining vs.)

Çalışma kapsamında elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Katılımcıların kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar kodlanmış ve oluşturulan kodlar ile temalar belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların verdikleri cevaplara da yer verilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Sürdürülebilir Kalkınma ve Eğitim

Sürdürülebilir kalkınma konusunda eğitimin önemine ilişkin algılara ait bulgular analiz edildiğinde katılımcıların çok önemli ve önemli kodlarıyla doğrusal biçimde görüş bildirdikleri görülmüştür. Katılımcılara ait görüşlerin bazıları aşağıdaki gibidir;

Eğitim her alanda olduğu gibi burada da önemli. Plan yapmak, dikkatli harcamayı öğrenmek, devamlılığı sağlamak eğitimle verilir. Verilen bu eğitim sayesinde öğrenciler sürdürülebilir kalkınmayı önemseyen bireyler olarak eğitim yaşamına devam edecektir. (Ö2 Kadın, 3. Sınıf öğretmeni)

Eğitim gerçekten çok önemli. Özellikle kaynakların etkin kullanımı, bilişim teknolojisini üretimle bütünleştirme, hizmet sektöründe faaliyet gösteren bütün birimlerin uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi vb. Bugün dünyada en çok problem yaşadığımız konu üretim. Özellikle sürdürülebilir üretimin desteklenmesi, toplumun tamamına yönelik bir anlayış halini alması için eğitimin önemi oldukça büyük. (Ö1 Erkek, 3. Sınıf öğretmeni)

Gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya ve istihdam bırakabilmek için çok önemlidir. Dünya sadece bugün yaşayan insanlara ait değil. Çocuklarımıza yaşanabilir bir ortam bırakmak zorunda olduğumuzu biliyoruz. Bu yüzden sürdürülebilirlik üzerine çok daha fazla düşünmemiz gerekiyor (Ö4 Erkek, 1. Sınıf öğretmeni).

Sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin eğitimin hangi dönemde başlaması gerektiğine ilişkin katılımcı görüşlerinin ilkökul, okul öncesi ve aile içerisinde ve küçük yaşlarda başlamalıdır biçiminde kodlandığı yapılan içerik analizi ile ortaya konmuştur. Dokuz katılımcı sürdürülebilir kalkınma eğitimi için en uygun yaşın okul öncesi dönem olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların dört tanesi küçük yaşların sürdürülebilir kalkınma eğitimi için daha uygun olduğunu, üç katılımcı ise bu eğitim için en uygun dönemin ilkökul olduğunu belirtmişlerdir. Çalışma grubunun ilkökul öğretmenleri oldukları göz önüne alınca sürdürülebilir kalkınma eğitimi için ilkökul çağının geç bir dönem olduğu söylenebilir. Aşağıda bu tema ile ilgili katılımcı görüşlerine yer verilmiştir.

Okul öncesi. Bilinç oluşturmak erken çocuklukta başlar. Okul öncesi dönemde ektiğimiz tohumlar daha sağlıklı olarak yetişir. Sürdürülebilir kalkınmanın gelecekte davranış olabilmesi için okul öncesinde başlaması gerekiyor (Ö4 Kadın, 3. Sınıf öğretmeni)

Daha önceki soruda da belirttiğim gibi ilkökul döneminde başlanmalı ve adım adım kurgulanarak eğitim son kademesine kadar devam etmeli. İlkokul özellikle sürdürülebilirlik üzerine etkinliklerin oldukça fazla yapıldığı bir dönem. Öğrenci üzerinde sınav baskısı olmadığı için bu etkinliklere çok daha istekli katılacaktır (Ö8 Erkek, 2. Sınıf Öğretmeni).

Eğitim Küçük yaşlarda verilmeli. Aile eğitimi de önemli veliler bilgilendirilmeli. İleri yaşlarda istenilen sonuç elde edilemiyor. Anne baba gelecek ile ilgili sorumlu davranmadığında okulda çocuğa ne öğretirsek öğretilim boş kalıyor. Belki okul da anne babanın öğrenmesi için aktif biçimde rol alabilmeli. Eskiden yani anne babalar da öğrenciyken gelecek, sürdürülebilirlik gibi kavramlar çok önemli görülüyordu (Ö8 Kadın, 2. Sınıf Öğretmeni).

İlkokul 3. ve 4. Sınıf müfredatı içerisinde sürdürülebilir kalkınmaya yönelik kazanımların bulunduğu ancak sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma ifadelerinin kazanım ve konu bazlı olarak doğrudan ifade edilmediği görülmektedir. Mevcut müfredatı okutmakla görevli öğretmenler müfredat içerisinde sürdürülebilir kalkınmaya yönelik konu ve kazanımların yeterli olup olmamasına ilişkin görüşlerinde ağırlıklı olarak mevcut konu ve kazanımların yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bu temaya ilişkin kodlar

incelendiğinde yirmi katılımcının hayır ve ya yetersiz diyerek görüş belirttiği görülmüştür. Mevcut konu ve kazanımları yeterli olarak ifade eden iki öğretmen bulunmaktadır. Aşağıda bu temaya ilişkin ifadeler bulunmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin kazanım sayısı yeterli. Konu ne kadar önemli olsa da kazanımların yükleri artmadan yeni kazanım eklenemez. Ancak yapılacak etkinlik sayıları mutlaka artırılmalı. Kazanımdan ziyade etkinliğe odaklanmamız gerekiyor (Ö7 Erkek, 4. Sınıf Öğretmeni)

Sürdürülebilir kalkınma kavramı çok önemli bir konu. Bu sebeple kavramla diğer kazanımların ilişkilendirilmesi gerekir. Böylelikle daha yoğun bir şekilde konunun üzerinde durulabilir. Bunun için proje yarışmaları, okul gezileri, uzman toplantıları gibi birçok etkinlik planlanabilir. Hatta bakanlık düzeyinde bir program oluşturularak okullarda uygulamaya alınabilir (Ö5 Kadın, 4. Sınıf Öğretmeni)

Öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınma kazanımlarının öğrencilere kazandırmak için hangi yöntemlerin kullanılmasına yönelik görüşlerinin yaparak yaşayarak öğrenme metodu üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Derslerde video, görüntü kayıt kullanımı ve deneylerle öğrenme, rol model olma temanın diğer kodlarını oluşturmaktadır. Öğretmenlerin belirttikleri görüşlerden yola çıkarak görsel ifadelerin yoğun kullanıldığı, deneyimlemeye uygun yöntemlerin öğretmenler tarafından sürdürülebilir kalkınma kazanımlarında daha çok tercih edildiği söylenebilir. Y yaparak yaşayarak öğrenme kodu ile cevap veren öğretmenlerin tamamının sürdürülebilir kalkınma eğitimine ne zaman başlanmalı temasında okul öncesi dönem kodunu kullandıkları görülmüştür. Mevcut temaya ilişkin öğretmen görüşlerinin bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

İlkokul çocukları soyut kavramlardan çok somut gerçekleri daha iyi algılar, bu nedenle çocuklara bu konuda da rol model olmak gerekir. Bu konuyu da yaşayarak öğrenmelerini sağlayacak ortamı oluşturmak gerekiyor. (Ö1 Erkek, 3. Sınıf Öğretmeni)

Demonstrasyon, deney, fen, doğa çalışmaları ile bu kazanımların verilmesi kalıcı öğrenme açısından oldukça önemlidir. (Ö6, Kadın, 1. Sınıf)

Önce iyi bir örnek olunmalı dediğimizde yaptığımız bir olmalı. Biz farklı davranırsak öğrenciler de bizim davranışlarımızla anlattıklarımız arasındaki uyumsuzluğu çabucak fark edebilir. Bu nedenle öğretmenlerin örnek olmak gibi bir görevi vardır (Ö12, Kadın, 4. Sınıf Öğretmeni)

İlk başta ve giriş bölümünde sadece düz anlatım, sonrasında ise gösterip yaptırma ve en önemli ve geniş bölüm olarak da yaparak yaşayarak öğrenme yöntemleri kullanılabilir. Bununla birlikte deneyler, gezi, gözlem faaliyetleri de öğrenmenin kalıcı olmasını sağlayacaktır. (Ö8, Erkek, 3. Sınıf Öğretmeni)

Öğretmenlerden sürdürülebilir kalkınma kavramının çağrıştırdığı tek bir kavram kullanmaları istenmiş, kullandıkları kavramların gelecek, gelişim, temiz çevre, evrensellik etrafında yoğunlaştığı görülmüştür. Katılımcıların kullandıkları kavramlar aşağıda kelime bulutu ile gösterilmiştir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu ise öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınmayla doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili bir proje içerisinde yer alıp almadıkları ile ilgilidir. Öğretmenlerin verdikleri cevaplara göre 14 öğretmen bu tür içeriği olan herhangi bir projede yer almamış, 6 öğretmen bir defa bu tür içeriği olan bir

projede yer almış, 2 öğretmen ise bu tür içeriği olan bir projede birden daha fazla kez yer almıştır. Bu bulguya yönelik ifadeler aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Projelere Katılım Gösterme Durumu

Projelere Katılım Gösterme Durumu	f
Bu tür projelerde hiç yer almadım	14
Bir defa bu tür projelerde yer aldım	6
Birden fazla bu tür projelerde yer aldım	2

Öğretmen cevapları dikkate alındığında projelere katılmamalarının nedenleri de sorulmuştur. Bu tür projelere hiç katılmadım cevabını veren öğretmenlere ait görüşlerin bazıları şunlardır;

Okulumuzda sürdürülebilirlik üzerine bir proje çalışması şimdiye kadar hiç olmadı. Eğer olsaydı severek bu çalışmalarda görev almayı isterdim (Ö12, Kadın, 4. Sınıf Öğretmeni).

Okullarda erasmus projeleri yürütmek oldukça zor. Bizim okulumuzda bu projeleri yapacak genç ve proje konusunda deneyimli öğretmen arkadaşlarımız yok ne yazık ki. Eğer olsaydı ben de projelerde yer almayı isterdim (Ö8, Erkek, 3. Sınıf Öğretmeni).

Ben projelerin çok faydalı olduğuna inanmıyorum. O yüzden projelerde yer almayı pek istemedim. E -twinning projeleri yapıldığını biliyorum ama ilkokullarda da bu her zaman mümkün olmayabiliyor (Ö7 Erkek, 4. Sınıf Öğretmeni)

4. TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Sürdürülebilir kalkınma konusunda eğitimin önemine ilişkin algılara ait bulgular, ilkokul öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma eğitimini çok önemli ve önemli kodları ile ele aldıklarını göstermiştir. Uğraş ve Zengin'in (2019) 30 öğretmen adayı ile yaptığı çalışmada sürdürülebilir kalkınma için eğitimin çok önemli olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bu çalışmaya katılan öğretmenlerin 18 tanesi sürdürülebilir kalkınma için eğitimi önemli olarak belirtmiştir. Pamuk (2019), okul öncesi öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin tutumlarını incelediği çalışmasında okul öncesi öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınma hakkında yüksek sayılabilecek bir tutuma sahip olduklarını belirtmiştir. Atmaca (2016) da öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınma hakkında yüksek farkındalık sahibi olduklarını ortaya koymuştur. Burmeister ve Eilks, (2013) ile Burmeister vd, (2013) çalışmalarında öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik olumlu tutum sergilediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler sürdürülebilir kalkınma kavramını önemsemekte, bu kavrama karşı olumlu tutum sergilemektedir. Bu açıdan öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin içerikleri daha fazla öğrenci ile buluşturması sağlanmalıdır. Böylelikle sahip oldukları bu olumlu tutumu öğrenciye aktarabileceklerdir.

Sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin eğitimin hangi dönemde başlaması gerektiğine ilişkin katılımcı görüşlerinin ilkokul, okul öncesi ve aile içerisinde ve küçük yaşlarda başlamalıdır biçiminde kodlandığı belirten araştırma bulgusunu Pramling-Samuelsson'un (2011) yaptığı çalışma desteklemektedir. Bu çalışmada okul öncesi dönemin sürdürülebilir kalkınma için kritik bir öneme sahip olduğu belirtilmiştir. Bently ve Reppucci, (2013), Boutte (2008) ile Davis (2008) de erken çocukluk döneminde sürdürülebilir kalkınma kavramının içselleştirilmesinin önemli olduğunu vurgulamıştır. Green (2013), okul öncesi dönemde sürdürülebilir kalkınmada eğitimin önemli olduğunu, bu dönemde çocuklara verilecek eğitimin onların gelişimine katkı sağlayacağını belirtmiştir. Elde edilen bulgulara göre çocuklara sürdürülebilir kalkınma eğitiminin küçük yaşlarda verilmesi ile bu kavramın etkililiğinin artacağı söylenebilir. Özellikle okul öncesi eğitim müfredatında sürdürülebilir kalkınmaya yönelik konu ve kazanımların yoğun varlığı ile sürdürülebilir kalkınma hakkında daha bilinçli öğrenciler yetiştirilebilir.

Öğretmenler sürdürülebilir kalkınmaya yönelik konu ve kazanımların yeterli olup olmamasına ilişkin görüşlerinde ağırlıklı olarak mevcut konu ve kazanımların yetersiz olduğunu belirtmiştir. Ateş (2019), fen bilgisi öğretim programında sürdürülebilir kalkınma ifadelerini incelediği çalışmasında üçüncü sınıflarda 12, dördüncü sınıflarda 18 ders saatini kapsayan ifadelere yer verildiğini, önceki yıllara göre program içerisinde bu kavrama daha fazla yer ayrıldığını belirtmiştir. Tanrıverdi (2009) ve Yapıcı (2003), yaptıkları çalışmalarda ilkokul ve ortaokullarda sürdürülebilir kalkınmaya daha fazla yer verilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Sürdürülebilir kalkınma eğitiminin okul öncesi ve ilkokul çağlarında başlamasına yönelik görüş ve bulgularda dikkate alındığında ilkokul programında sürdürülebilir kalkınma kavramına daha fazla yer verilmesi, kavramın ders içerisinde örtük olarak değil belirli bir konu olarak verilmesi daha uygun olabilir. Böylelikle sürdürülebilir kalkınma kavramı erken yaşlarda daha yoğun kazandırılabilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu da sürdürülebilir kalkınma eğitiminde kullanılan öğretim yöntemleri üzerinedir. Araştırma katılan katılımcıların büyük bir çoğunluğu yaparak yaşayarak öğrenme metodunun sürdürülebilir kalkınma eğitiminde etkili bir yöntem olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar bu görüşle beraber derslerde video, görüntü kayıt kullanımı ve deneylerle öğrenme, rol model olma metodlarının da etkili olduğunu belirtmiştir. Uğraş ve Zengin (2019), çalışmalarında benzer bir bulguya ulaşmış, okul dışı gezi programlarının sürdürülebilir kalkınma eğitimi için uygun bir yöntem olduğunu belirtmiştir. Bahsi geçen çalışmanın diğer bulgusu derslerde video kullanımının sürdürülebilir kalkınma eğitimi için uygun bir yöntem olacağı şeklindedir. Hanifah vd. (2015) ise çalışmalarında sürdürülebilir kalkınma eğitiminin sadece okulda değil okul dışı gezi programları ile de verilebileceğini bildirmiştir. Shelton, Warren ve Archambault (2016) ise araştırmalarında derslerde video kullanımının sürdürülebilir kalkınma eğitiminde etkili olduğunu bildirmiştir. Araştırmaya ait bu bulgular göz önüne alındığında öğretmenlerin sürdürülebilir kalkınma eğitimini kapsayan dersler ve konularda daha fazla görsel materyal kullanması ve öğretmen rehberliğinde sürdürülebilir kalkınma kavramının vurgulanabileceği alanlarda gezi, gözlem ve deney faaliyetlerinin yapılmasının eğitimin niteliğini arttıracığı söylenebilir. Bu gezi programlarına okul yöneticilerinin ve yerel yönetimlerin destek olmaları kavramın öğretilmesi için önemlidir.

Araştırmada katılımcılardan sürdürülebilir kalkınma kavramını bir kelime ile ifade etmeleri istenmiş, katılımcılar daha çok temiz çevre, gelecek, evrensellik ifadelerini kullanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma ile ilgili Birleşmiş Milletler raporları okunduğunda temiz çevre, güvenli gelecek, sürdürülebilir gelecek kavramlarının ön planda olduğu görülebilir. Ayrıca Bulut ve Çakmak (2018)'in çalışmasında da benzer bir bulgu yer almaktadır. Bu çalışmada sürdürülebilir kalkınma kavramı çevre temizliği, çevre bilinci, gelecek nesillere daha temiz bir dünya bırakmak gibi ifadeleri çağrıştırdığı belirtilmiştir. Bu bulgu bizlere öğretim programı içerisinde sürdürülebilir kalkınma eğitiminde kavramların temiz çevre, gelecek nesiller için çevre koruma, çevre bilinci gibi ifadelerle ağırlık verilmesi gerektiğini göstermektedir. Öğretmenler programda yer alan konu ve kazanımları çevre, temiz dünya, gelecek nesil gibi kavramlarla birleştirmelidir.

Yapılan araştırma öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun sürdürülebilir kalkınma ile ilişkili bir projede hiç yer almadığını ortaya koymuştur. Bu bulgudan hareketle okullarda sürdürülebilir kalkınma ile ilişkilendirilebilecek içeriklere sahip projelerin daha fazla yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, Z. (2016). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınma için atıkların geri dönüşümü konusunda eğitimi ve farkındalık oluşturulması*. [Yayınlanmamış Doktora tezi]. 19 Mayıs Üniversitesi.
- Alkış, S. (2007). Coğrafya Eğitiminde Yükselen Paradigma: Sürdürülebilir Bir Dünya. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 15, 55-64.
- Arık, S., & Yılmaz, M. (2017). Fen bilimleri öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları ve çevre kirliliğine yönelik metaforik algıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(3), 1147-1164.
- Ateş, H. (2019). Fen bilimleri dersi öğretim programının sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından analizi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 101-127.
- Atmaca, C. A. (2016). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınma farkındalıklarının belirlenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Aydin, M. (2016). Enerji verimliliğinin sürdürülebilir kalkınmadaki rolü: Türkiye değerlendirmesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 409-441.
- Aydoğan, A. (2010). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sürdürülebilir kalkınma konusuyla ilgili kazanımların öğretimine ilişkin görüşleri* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Üniversitesi.
- Baumgärtner, S., & Quaas, M. (2010). What is sustainability economics? *Ecological Economics*, 69(3), 445-450.
- Baykal, H. ve Baykal, T. (2008). Küreselleşen Dünyada Çevre Sorunları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9) 1-17
- Bell, S. (2010). Project-based learning for the 21st century: Skills for the future. *The Clearing House*, 83(2), 39-43.
- Bently, D., & Reppucci, A. (2013). I think they all felt distressed: Talking about complex issues in early childhood. *Childhood Education*, 89(1), 9-14.

- Bilgili, M. Y. (2017). Ekonomik, ekolojik ve sosyal boyutlarıyla sürdürülebilir kalkınma. *Journal of International Social Research*, 10(49) 559-569.
- Boutte, G. (2008). Beyond the illusion of diversity: How can early childhood teachers can promote social justice. *The Social Studies*, 99(4), 165-173.
- Brundtland, G.H., (1987). "Our Common Future" *World Commission on Environment and Development*. WCED.
- Bulut, B., & Çakmak, Z. (2018). Sürdürülebilir kalkınma eğitimi ve öğretim programlarına yansımaları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(4), 2680-2697.
- Burmeister, M. and Eilks, I. (2013). Using participatory action research to develop a course module on education for sustainable development in pre-service chemistry teacher education. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 3(1), 59-78
- Burmeister, M., Schmidt-Jacob, S. and Eilks, I. (2013). German chemistry teachers' understanding of sustainability and education for sustainable development-An interview case study. *Chemistry Education Research and Practice*, 14(2), 169-176.
- Creswell, J.W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Davis, J. (2008). What might education for sustainability look like in early childhood? In Pramling-Samuellson, I. & Kaga, Y. (Eds.), *The contribution of early childhood education to a sustainable society (18-24)*. Paris: UNESCO.
- Dempsey, N., Bramley, G., Power, S. and Brown, C. (2009). The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. *Sustainable Development*, 19(5), 289-300.
- Dinç, A., & Acun, A. (2017). Sosyal bilgiler dersinde ekonomi ve sürdürülebilir kalkınma ile ilgili konuların öğretiminde güncel olayların kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *PAU Eğitim Fakültesi Dergisi*, (41), 29-46.
- Eryılmaz, T. (2011). *Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı Ver Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınma*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Başkent Üniversitesi.
- Gayford, C. (2001). Education for sustainability: an approach to the professional development of teachers. *European Journal of Teacher Education*, 24(3), 313-327.
- Goodland, R. (2002). Sustainability: human, social, economic and environmental. *Encyclopedia Of Global Environmental Change*, 5, 481-491.
- Gökmen, A., Solak, K. & Ekici, G. (2017). Sürdürülebilir kalkınma için eğitim: öğretmen adaylarının tutumları ile ilişkili olan faktörler. *Kesit Akademi Dergisi*, (12), 462-480.
- Green, T. L. (2013). Teaching (un) sustainability? University sustainability commitments and student experiences of introductory economics. *Ecological Economics*, 94, 135-142.
- Hanifah, M., Shaharuddin, A., Noraziah, A., & Mohamad Suhaily Yusry, C. N. (2015). Sustainable level of use among teachers in Puchong, Selangor. *Human Sciences*, 5(1), 19-26.
- Howarth, R.B. (2012). Sustainability, Well-Being, and Economic Growth. *Minding Nature*, 5(2), 32-39
- Kaya, M.F. ve Tomal, N. (2011). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sürdürülebilir Kalkınma Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 50-65
- Keleş, Ö. (2007). *Sürdürülebilir yaşama yönelik çevre eğitimi aracı olarak ekolojik ayak izinin uygulanması ve değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi] Gazi Üniversitesi.
- Ko, A., & Lee, J. (2003). Teachers' perceptions of teaching environmental issues within the science curriculum: A Hong Kong perspective. *Journal of Science Education and Technology*, 12(3) 187-204.
- Kuşat, N. (2013). Yeşil Sürdürülebilirlik İçin Yeşil Ekonomi: Avantaj ve Dezavantajları Türkiye İncelemesi. *Journal of Yasar University*, 29(8), 4896-4916
- McKeown, R. (2014). The leading edge of teacher education and ESD. *Journal of Education for Sustainable Development*, 8(2), 127-131.

- Olsson, D., Gericke, N. ve Chang Rundgren S.N. (2016). The Effect Of Implementation Of Education for Sustainable Development in Swedish Compulsory Schools-Assessing Pupils's Sustainability Consciousness. *Environmental Education Research*, 22(2), 176-202
- Öztürk Demirbaş, Ç. (2015). Öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınma farkındalık düzeyleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (31), 300-316
- Pamuk, D. K. (2019). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Turkish Journal of Primary Education*, 4(2), 72-84.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). London: Sage Publications, Inc.
- Pramling Samuelsson, I. (2011). Why we should begin early with ESD: The role of early childhood education. *International Journal of Early Childhood*, 43(2), 103-118
- Sağdıç, A., & Şahin, E. (2015). Sürdürülebilir kalkınma eğitimine yönelik inançlar: Ölçek geliştirme çalışması, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 161-180.
- Shelton, C., Warren, A., & Archambault, L. (2016). Exploring the use of interactive digital storytelling video: promoting student engagement in a university hybrid course. *TechTrends*, 60(5), 465-474.
- Soysal, C. (2017). *Kimya öğretmen adaylarının çevre eğitimi ve sürdürülebilir kalkınma alanındaki yeterliliklerinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Summers, M., Kruger, C., Childs, A., ve Mant, J. (2010). Primary School Teachers' Understanding of Environmental Issues: An Interview Study. *Environmental Education Research*, 6(4), 294-312.
- Şahin, İ. ve Kutlu, S.Z. (2014). Cittaslow: Sürdürülebilir Kalkınma Ekseninde Bir Değerlendirme. *Journal Of Tourism And Gastronomy Studies*, 2(1), 55-63
- Tanrıverdi, B. (2009). Sürdürülebilir çevre eğitimi açısından ilköğretim programlarının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34 (151), 89-103.
- Tıraş, H. H. (2012). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre: Teorik bir inceleme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 57-73.
- Türer, B. (2010). *Fen bilgisi ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sürdürülebilir kalkınma farkındalıklarının belirlenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Uğraş, M., & Zengin, E. (2019). Sınıf öğretmeni adaylarının sürdürülebilir kalkınma için eğitim ile ilgili görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi [Journal of Theoretical Educational Science]*, 12(1), 298-315.
- UNESCO. (2005). http://www.unesco.org/education/tlsf/TLSF/decade/uncomESD_FS.htm. (25.12.2022)
- Walshe, N. (2008). Understanding students' conceptions of sustainability. *Environmental Education Research*, 14(5), 537-528.
- Yapıcı, M. (2003). Sürdürülebilir kalkınma ve eğitim. *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 223-230.
- Yavuz, V.A. (2010). Sürdürülebilirlik Kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 63-86.
- Yılmaz, F. ve Gültekin, M. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunları bağlamında öğrenim gördükleri programa ilişkin görüşleri. *Dicle University Journal of Ziya Gökalp Education Faculty*, 18, 120-132.